

ЖАНРАЎТВАРАЛЬНАЯ РОЛЯ ПАЭТОНІМАЎ У ДРАМАТУРГІІ ГЕОРГІЯ МАРЧУКА

Саўчук С.В.

Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна

Анатацыя. У артыкуле разглядаюцца асабовыя імёны, прозвішчы і мянушкі герояў меладрам Георгія Марчука “Усё будзе заўтра”, “Каханне маё нешчаслівае”, “Аднойчы на дачы”. Ахарактарызаваны вобразны змест “гаваркіх” антрапонімаў. Разгледжана нацыянальна-культурная спецыфіка “фонавых” онімаў – тапонімаў, эклезіёнімаў, бібліёнімаў і інш.

Ключавыя словы: паэтонім, антрапонім, прозвішча, мянушка, тапонім, прагматонім, эргонім.

Тэма кахання як галоўнага пачуцця, што з’яўляецца стрыжнем чалавечага існавання, вечная. Яна плённа распрацоўваецца сучасным драматургам Георгіем Марчуком. Героі меладрам “Усё будзе заўтра”, “Каханне маё нешчаслівае”, “Аднойчы на дачы” шукаюць каханне, змагаюцца за яго, дзякуючы каханню пазнаюць свет людскіх адносін, выяўляюць сябе – сваю сілу або слабасць, чысціню або прадажнасць. Стварыць цікавую гісторыю людскіх адносін дапамагае аўтару раскрыццё вобразна-выяўленчых уласцівасцей паэтонімаў. Мэтай прадстаўленай працы было выяўленне структурна-семантычных тыпаў уласных імён меладрам, вызначэнне іх функцыянальных асаблівасцей. Анамастыкон драматургіі Георгія Марчука, пакуль не быў аб’ектам лінгвапрагматычнага даследавання, чым тлумачыцца надзённасць працы.

Іменаслоў твораў Г. Марчука з’яўляецца адлюстраваннем беларускай лінгвакультуры XXI стагоддзя і яе складніка – беларускіх уласных імён як своеасаблівых пасведчанняў асобы, паказчыкаў сацыяльнага статусу, узросту, нацыянальнасці носьбіта наймення. У драматургіі прадстаўлены

поўныя, гіпакарыстычныя, эмацыянальна-ацэначныя формы імені, якія перадаюць танальнасць міжасобасных адносінаў, аўтарскую ацэнку герояў, напр.: “Як можа не падабацца, вы жартуеце, **Руслан Леанідавіч**?!” [3, с. 83]; “Рэальна, **Барыс** тайна закаханы ў **Светку**” [3, с. 85]; “Я разумею, **Вольга**, што сітуацыя непрыгожая асабіста для цябе” [1, с. 66]; “Чула маё сэрца... У мяне ж геніяльная інтуіцыя. Ніякі гэта не **Джон**, а **Іван Казіміравіч Коржык**. Каханне майго юнацтва” [1, с. 78]; “Гэта я ў прысутнасці дзядзькі **Станіслаў Валяр’янавіч**, а так **Стас**” [1, с. 66]. Падобныя формы імёнаў – носбіты канатацый сацыяльнасці, эмацыйнасці, экспрэсіўнасці, ацэначнасці.

Паслядоўнае выкарыстанне ў творы розных варыянтаў імя героя выконвае функцыю перадачы дынамікі вобраза. Так, гледачы меладрамы “Каханне маё нешчаслівае” назіраюць за лёсам суролага шкіпера, па мянушцы Бомба. Жыццёвыя выпрабаванні – няшчаснае каханне, трагічныя падзеі – ператвараюць **Бомбу** ў **Пятра**, чалавека, які цэніць дружбу, спачуваючае бліжняму “*І не трэба гэта – Пётр Пятровіч. Я для вас друг Пётр. Цёзка*” [2, с. 144].

Новы этап у жыцці чалавека, змяненне яго светапогляду можа суправаджацца зменай імені. У меладраме “Аднойчы на дачы” прадстаўлены аповед пра лёс эмігранта Івана Кубышкіна, які на чужыне становіцца Джоном Болтам, а потым вяртаецца на радзіму, расчараваўшыся ў жорсткім прагматычным свеце нажывы. Драматург акцэнтуюе ўвагу гледача на тым, што прыняцце новага імені **Мікалай** падчас хрышчэння ў беларускім храме азначала перастварэнне чалавека, які абуджаецца да пошукаў духоўных каштоўнасцей: “Зрабіўся вернікам у апошнія гады. Вось купіў ікону Святога Міколы. Зваць мяне **Іванам**, а па царкоўнаму ў хрышчэнні –

Мікалай. З часам расчараваўся ў людзях, краінах, палітыках... Бог не падманвае, з ім надзейна” [1, с. 73].

Ацэначна-характарыстычным сродкам у кантэксце меладрамы становяцца прозвішчы герояў. Так, сэнсавая нагрузка прозвішча героя меладрамы “Усё будзе заўтра” – уласніка ночнога клуба Руслана Леанідавіча **Валкаўца** суадносіцца з метафарычным значэннем слова **воўк**, якое характарызуе і ацэньвае чалавека жорсткага, агрэсіўнага. Менавіта такім з’яўляецца бізнесмен, у начных клубах якога працуюць старшакласніцы, які падманвае не толькі сваіх работнікаў, каханак, але і хлопца, апекуном якога з’яўляецца. Станоўчую ацэнку маці і дачцэ **Багадухавым** дае прозвішча, якое падкрэслівае ў гераінях іх веру ў Бога, што дапамагае людзям у часы цяжкіх выпрабаванняў, іх імкненне жыць па Божых законах. У ліку прозвішчаў гераеў п’есы “Аднойчы на дачы” вылучаюцца **гаваркія**. Прозвішча Віталіны **Кубышкінай** (параўн рус. *кубышка* – ‘скарбонка’, *класть в кубышку* – ‘накапліваць’) адпавядае характару бізнес-лэдзі – уладальніцы кафэ, рэстаранаў, нястомнай збіральніцы матэрыяльных даброт. Прозвішча **Коржыкаў** ускосна сведчыць аб родзе дзейнасці героя-кулінара.

Сродкам абмалёўкі персанажаў з’яўляюцца мянушкі. Так, Арцёма Валкаўца (героя меладрамы “Усё будзе заўтра”) характарызуе празванне **Шэры** (прыгадаем эпітэт ваўка ў фальклору – Шэры Воўк). **Шэры**, як і яго апякун, упэўнены, што ўсё ў жыцці можна купіць, нават каханне аднакласніцы Святланы. Арцём стварае невыносныя ўмовы жыцця дзяўчыне, каб прымусіць яе да ўзаемнасці. Светлым, чыстым чалавекам з’яўляецца Барыс, названы аднакласнікамі мянушкай **Белы**. Барыс, шчыра закаханы ў Святлану, робіць усё, каб выратаваць дзяўчыну. Менавіта **Белы** вяртае маральна зламанага Паэта да жыцця. Падлеткі – героі меладрамы “Каханне маё нешчаслівае” – ненавідзяць шкіпера

Пятра Пятровіча, па мянушцы **Бомба**, за тое, што ён не дазваляў ім лавіць рыбу з баржы, якую ахоўваў. Мянушка **Бомба**, прысвоеная гора-рыбакамі ворагу і крыўдзіцелю, падкрэслівае гнеў, агрэсію шкіпера. “Мы з яго баржы рыбу лавілі. Не дазваляе. Злы, як галодны чорт. Ён уначы з ружжэем ходзіць” [2, с. 141]. Любімы занятак падлетка Васіля перадае мянушка **Рыбак**. Неразлучных сяброў-старшакласнікаў характарызуе антрапонім **Салодкая парачка “Твікс”**.

Дух ХХІ стагоддзя перадаюць выкарыстання на старонках твора эргонім (клуб «**Non Stop**»), прагматонімы (аўтамабілі “**Лексус**”, “**Мерсэдэс**”). Этапы жыццёвага шляху і свет зацікаўленняў галоўных герояў п’есы – бізнесоўцаў, інтэлігентаў, творчых асоб – перадаюць тапонімы (**Амерыка, Ізраіль, Кіпр, Сэйшэлы, Хабараўск**), бібліёнімы (**Евангелле, “Браты Карамазавы” Ф. Дастаеўскага, “Вайна і мір” Л. Талстога, “Гора ад розуму” А. Грыбаедава**), ідэонімы – назвы песень “**Сиреневый туман**”, “**Эти глаза напротив**”, “**Роза в снегу**”, онімы-сучаснікі – імёны папулярных спевакоў і медыйных асоб (**Перыс Хілтан, Кіркораў, Баскаў**). Вера займае важнае месца ў жыцці людзей, таму ў маўленні герояў п’есы ўжыты эклезіёнім **Шамардзінскі манастыр**, тэонімы, агіёнімы: “**Божя праведны, уратуй і дапамажы. Няма апоры, няма**” [3, с. 85]; “**Значыць, яшчэ рана. Бог не адкрывае тваё сэрца для кахання**” [3, с. 85]; “**Рэцэпт складзены Серафімай з Шамардзінскага манастыра: «Нарой корней прощения, собери цветов душевной щедрости, нарви лепестков терпения...»**” [3, с. 85]; “**Сапраўды, як не прыслухацца да слоў апостала Паўла: «Адно аднаго цяжар панясіце». Добры ў нас народ, спагадлівы**” [1, с. 83]. Асэнсоўваючы падзеі свайго жыцця, героі меладрам згадваюць імёны персанажаў сусветнай класікі: “**Я не прымаю філасофію Чацкага: «Вон**

*из Москвы. Сюда я больше не хожу». Ад чаго бегчы? Ад раскошы. Людзі разбагацелі, памножылі свой капітал, прыстойна жывуць: а ён кліча ўсіх у жабрацтва, галечу» [3, с. 98]; “**Макіявелі** пачытай. Відучы італьянец. Ён пісаў: «Преуспевает в жизни тот человек, чей образ жизни соответствует нравам времени» [2, с. 151].*

Паэтонімы — неад’емная частка вобразнага ладу меладрам Г. Марчука. Імёны, прозвішчы, мянушкі дазваляюць намаляваць запамінальныя вобразы персанажаў. Культурна-гістарычную функцыю выконваюць у творы “**фонавыя**” **онімы**, якія з’яўляюцца сродкам выражэння прасторава-часавых адносінаў, а таксама адлюстравання светапогляду сучасных беларусаў.

ЛІТАРАТУРА

1. Марчук, Г. Аднойчы на дачы : меладрама / Г. Марчук // Полымя. — 2015. — № 12. — С. 57–85.
2. Марчук, Г. Каханне маё нешчаслівае : меладрама / Г. Марчук // Беларуская драматургія. — Мінск : Бел. наука, 1994. — Вып.5. — С. 131–170.
3. Марчук, Г. Усё будзе заўтра : меладрама / Г. Марчук // Маладосць. — 2013. — № 12. — С. 81–105.